

Rahakoiran käyttäminen huumausaineiden päältä hakuun

Selvitys poliisikoiran käytön laillisuudesta etsittäessä henkilön päällä olevaa huumausainetta

Niko Nieminen ja Janne Parpala

6/2020

Tiivistelmä

Tekijä	Tutkinto	
Niko Nieminen Janne Parpala	Poliisi (AMK)	
Julkaisun nimi	Julkisuusaste	
Rahakoiran käyttäminen huumausaineiden päältä hakuun	Julkinen	
Ohjaaja	Opinnäytetyön muoto	
Pauliina Potila	Tutkimuksellinen opinnäytetyö	
Tiivistelmä		
<p>Tämä opinnäytetyö käsittelee rahakoiran käyttämistä huumausaineiden päältä hakuun sekä yleisesti missä poliisikoira voidaan käyttää ja tähän liittyvää lainsäädäntöä. Tutkimuksessa selvitetään sekä Suomen poliisin nykyinen käytäntö rahakoirien käyttämisestä huumausaineiden päältä hakemisessa, että mitä ongelmia rahakoiran käyttämisestä näissä tilanteissa voi nousta esiin.</p> <p>Tämä opinnäytetyö on tutkimuksellinen opinnäytetyö, joka on toteutettu kvalitatiivisella ja oikeusdogmaattisella tutkimusmenetelmällä. Aineiston keräämiseksi käytettiin haastatteluita sekä kirjallisuuskatsausta. Haastattelut suoritettiin haastatteleamalla yksi konstaapeli kasvotusten sekä käyttämällä sähköpostihaastattelua, lähettämällä haastattelukysymykset 29:lle poliisille ympäri Suomen. Sähköpostihaastatteluihin saatiin vastaukset yhdeksältä henkilöltä ja vastaukset käsiteltiin anonyymisti.</p> <p>Tutkimustuloksina voitiin havaita, että laissa kerrotaan selvästi, missä poliisikoira voidaan käyttää. Haastateltujen näkemykset lainsäädännön selkeydestä vaihtelivat osittain. Osa haastatelluista koki, että lainsäädäntöä pitäisi muuttaa, jotta olisi selvempää missä poliisikoira voidaan käyttää. Rahakoiran käyttämistä huumausaineiden päältä hakemisessa koettiin ongelmalliseksi sen osalta, että rahakoira voi huumausaineiden sijasta haistaa kohteen päällä olevan rahan.</p> <p>Haastatteluista kävi kuitenkin ilmi, että yleisesti ottaen rahakoiran käyttämistä ei koeta ongelmalliseksi, kun toimitaan lain sallimissa rajoissa voimassa olevien säännösten mukaisesti. Ongelma mikä voi tästä huolimatta tulla eteen on se, jos koiranohjaaja ei tunne koiraansa tarpeeksi hyvin taikka kohteen puhuttaminen ei ole tarpeeksi laadukasta.</p>		
Sivumäärä	Tarkastuskuukausi ja vuosi	Opinnäytetyökoodi (OPS)
36 + 2 liitesivua	6/2020	Amk2016ONT
Avainsanat		
koiranohjaaja, päältä hakeminen, poliisikoira, huumekoira, rahakoira		

Sisällys

1	Johdanto.....	2
2	Opinnäytteen toteutus	8
2.1	Oikeusdogmatiikka	9
2.2	Haastateltavien valinta.....	11
2.3	Haastatteluiden toteutus	12
3	Kirjallisuuskatsaus	13
3.1	Laillisen toiminnan periaatteet	13
3.2	Turvallisuustarkastus	14
3.3	Henkilöntarkastus	16
3.4	Henkilönkatsastus.....	18
3.5	Päätös etsinnästä.....	18
3.6	Huumekoiran käyttö julkisella paikalla	18
3.7	Huumekoiran käyttö eräissä tilaisuuksissa	19
3.8	Rahakoiran käyttö julkisella paikalla.....	20
3.9	Ajatuksia toimenpiteistä.....	21
3.10	Rahan haju.....	23
4	Tutkimustulokset.....	25
4.1	Koiranohjaajien haastattelut.....	25
4.2	ryhmänjohtajien haastattelut	27
4.3	Komisaarien haastattelut	28
5	Johtopäätökset ja pohdinta.....	30
5.1	Johtopäätökset	30
5.2	Itsearviointi	31
	Lähteet.....	34

1 Johdanto

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää Suomen poliisin nykyinen käytäntö rahakoirien käyttämisestä huumausaineiden päältä haussa. Siihen liittyen opinnäytetyön ongelmakysymykseksi, johon olemme hakeneet vastausta, nousi se, voiko rahakoira koulutettua koira käyttää niissä tilanteissa, joissa halutaan päältä hakea henkilön hallussa olevaa huumausainetta. Opinnäytteen kehityksen vaiheilla esiin tuli myös kysymys siitä, milloin ja missä poliisikoiralla pystyy ylipäättänsä suorittamaan päältä hakemista. Näiden lisäksi meidän tuli myös selvittää, minkä lain puitteissa toimivalta riittää kyseiseen toimenpiteeseen.

Rahakoira on poliisikoira, joka on koulutettu muiden perustehtäviensä lisäksi rahan etsimiseen hyödyntäen koiralle luontaista biologista etua, eli hajuaistia. Kaikille rahakoirille ominaista on se, että ne ovat koulutettuja rahan lisäksi etsimään myös huumausaineita. Opinnäytetyömme pohja-ajatuksena oli selvittää Suomen poliisin nykyinen käytäntö rahakoirien käyttämisestä huumausaineiden etsimiseen henkilön hallussa olevasta omaisuudesta ilman, että taustalle syntyy juridista ristiriitaa toiminnan laillisuudesta. Koira pystyy haistamaan sekä henkilön hallussa olevan huumausaineen että laillisen rahan.

Opinnäytetyötä varten saimme idean rahakoiranohjaaja Miikka Ounilalta, joka työskentelee Hämeen poliisilaitoksen alueella. Ounila oli kokenut aiheen ajankohtaiseksi ja haastavaksi, sillä se on herättänyt paljon keskustelua myös poliisikoiranohjaajien keskuudessa. Ongelmaksi Ounila näki sen, että rahakoira merkkää myös huumausaineen päältä hakemisessa henkilön hallussa olevan laillisen rahan. Tämän seurauksena voi syntyä tilanteita, jotka ovat juridisesti ongelmallisia, sillä henkilöntarkastuksen tarkoituksena on hakea henkilön hallusta laittomia aineita.

Voiko toimintaa pitää laillisena, jos taustalla on riski siitä, että koira antaakin merkin henkilön hallussa olevasta laillisesta rahasta, eikä henkilöllä olekaan hallussaan huumausainetta? Voidaanko rahakoira koulutettuja poliisikoiria käyttää ylipäättänsä toiminnassa, jossa henkilöiden hallusta etsitään huumausainetta, jos poliisien henkilöntarkastuksen kohteiksi voisi joutua henkilöitä, jotka eivät ole elämänsä aikana koskeneetkaan huumausaineisiin?

Mikä on tämänhetkinen lainsäädäntö, ja antaako se Suomessa toimiville koiranohjaajille tarpeelliset puitteet päältä hakemisen toimittamiselle, ja pystyykö nykyistä toimintaa perustelemaan laillisuusvalvonnan puitteissa?

Nämä olivat myös kysymyksiä, joita lähdimme opinnäytteessämme selvittämään. Opinnäytetyötä aloittaessa oli jo selvää, että asian tiimoilta vallitsee erilaisia mielipiteitä. Halusimme kuitenkin selvittää asiaan liittyvän lain sisällön sekä nykyisen käytännön asian suhteen. Tavoitteenamme työtä aloittaessa ei ollut selvittää täydellisiä suuntaviivoja toiminnan toteuttamiseen, tai ohjeistusten luomista, vaan kartoittaa vallitseva nykytilanne, sekä toiminnan historia Suomessa. Halusimme myös luoda itsellemme näkemyksen siitä, kuinka pystyisimme perustelemaan toiminnan harjoittamista.

Suomen lainsäädännössä kerrotaan, missä päältä hakua voidaan suorittaa poliisikoiraa käyttäen, mutta siinä ei ole eroteltu sitä, että minkälaisia koiria voidaan tai kuuluisi käyttää. Opinnäytetyömme ei ainoastaan käsittele rahakoiralla etsinnän suorittamisessa esiintyvää virhemarginaalia, vaan kokonaisuudessaan vallitsevaa lainsäädäntöä liittyen poliisikoiralla päältä hakemiseen.

Aihe voidaan nähdä ajankohtaisena, sillä ongelma on ollut ilmeinen jo vuodesta 2013 lähtien, eikä lainsäädännön muutoksillakaan ole luotu sellaista työympäristöä, jossa ei tulisi vastaan kysymyksiä siitä, voidaanko toimintaa pitää laillisena vai ei. Se, että poliisikoirayhteisöjen sisälläkin on eriäviä mielipiteitä aiheesta, kertoo siitä, että toimintaan on saatava jonkinlaista selvitystä.

Jotta voimme lähteä selvittämään asiaa, on meidän ensin määriteltävä toimintaan liittyvä terminologia, taustalla oleva lainsäädäntö ja tarkastella aihetta eri skenaarioista, joissa koiraa pystytään käyttämään.

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmäksi valitsimme kvalitatiivisen tutkimusmenetelmän, jossa tutkimme ongelmaa perehtyen siihen liittyvään lakitekstiin. Tämän lisäksi haastattelimme rahakoiranohjaajan Miikka Ounilan, sekä sähköpostin välityksellä koiranohjaajia ja koiratoiminnasta vastaavia henkilöitä. Tämän lisäksi tutustuimme asiaan liittyviin ennakkotapauksiin eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ratkaisuisissa.

Ongelma, jota käsittelemme, on kuitenkin juridinen ongelma, johon vastauksen voi saada vain perehtymällä asiaa ympäröivään oikeuskirjallisuuteen. Miikka Ounilan henkilöhaastattelun, sekä muiden haastatteluiden tarkoituksena on laajentaa omaa ymmärrystämme aiheeseen. Uskomme myös, että kuulemalla oikean elämän oikeista tilanteista, voimme saada käsityksen nykyisestä käytänteestä ja toimintamalleista, joilla päältä hakemista suoritetaan. Ounila myös ehdotti meille tätä ongelmaa opinnäytetyön aiheeksi, joten halusimme kuulla häneltä, mistä tämä ajatus on hänelle syntynyt.

Aiheeseen liittyvän kirjallisuuden lisäksi on olemassa ohjeita, jotka antavat suuntaviivoja toiminnan harjoittamiseen. Ohje: ”Poliisikoiran käyttö räjähteiden, ampuma-aseiden, pyroteknisten aineiden ja huumausaineiden etsinnässä” antaa hyvät suuntaviivat toimintaan koiran käyttämisestä, mutta lainsäädäntö on muuttunut ohjeen antamisen jälkeen.

Huumekoira on poliisikoira, joka on koulutettu erittelemään ja haistamaan muiden hajujen seasta huumeista lähtevää hajua, ja merkkamaan se aineen löytämiseksi. Huumekoiria pystytään käyttämään erilaisissa tilanteissa. Muun muassa kotietsinnöillä ja paikanetsinnöillä voidaan ottaa koira mukaan etsimään aineita, jotka ovat alueilla, joita on vaikea havainnoida ihmisastein. Huumekoira voidaan ottaa myös tilanteeseen mukaan, jossa ohikulkevaa ihmisjoukkoa tutkitaan päällä olevien huumausaineiden löytämiseksi. Terminä tätä kutsutaan päältä hauksi. (Ounilan haastattelu.)

Päältä hakeminen tarkoittaa siis toimintaa, jossa koira käytetään apuvälineenä etsittäessä ihmisen hallusta laittomiksi määriteltyjä esineitä tai aineita. Koirat käyttävät päältä hakemisessa hyväksi hajuaistiaan, minkä avulla ne voivat havaita ja merkata henkilön, jolla on jotain ainetta tai esineitä hallussaan, minkä haju koiralle on koulutettu. Pääasiallinen etsinnän kohde päältä hakemisessa on huumausaine. (eml.)

Tyypillisimmässä päältä hakemisen toimenpiteessä kuljetaan koiran kanssa ihmisten joukossa, jolloin koira haistelee ympäröivää ilmaa ja hajun saatuaan se seuraa ”hajuvanaa” ja ilmaisee kenestä tai mistä haju tulee. Koira tekee niin sanottua passiivista haistelua, eikä aktiivisesti käy jokaista yksilöä lävitse.

Päältä hakemisessa ei siis käsketä koiraa haistelemaan jokaista vastaantulevaa ihmistä, vaan koira poimii ilmasta hajun, jota se lähtee seuraamaan. Koiran merkkauksen jälkeen koiranohjaaja ja tämän partiokaveri tekevät arvion siitä, tuleeko koiran merkkäama henkilö tarkastaa vai ei. (Koiranohjaaja 2, haastattelu.)

Kaikki Suomen rahakoirat ovat joko entisiä huumekoiria, tai koiria, joille on koulutettu samassa yhteydessä rahan ja huumeen etsiminen. Rahan haistaminen huumekoirille on koulutettu siten, että etsittäväan rahasilppuun on ensin kontaminoitu huumausaineen hajua, ja huumausaineen hajun määrää on vähennetty rahasilpussa siihen asti, että koira haistaa rahan itsessään. (Byckling 2013.)

Rahan hajua voidaan pitää paljon lievempänä, kuin huumausaineen, mikä tarkoittaa sitä, että koiran on paljon vaikeampi löytää rahaa, kuin huumetta. Rahan haistamiseen koiran tarvitsee olla rahan läheisyydessä, kun taas huumausaineita koira pystyy haistamaan pitemmän matkan päästä. Esimerkiksi eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen mukaan Oulussa käytössä oleva koira on haistanut huumausainetta n. 200-metrin päässä olevalta henkilöltä (EOA 29.11.2013 dnro 1870/4/13.)

Siitä syystä, että rahakoira haistaa rahan läheiseltä etäisyydeltä, täytyy etsintä suorittaa myös paljon lähempänä kohdehenkilöitä päältä haun aikana. Sen syyn takia, että rahakoirat ovat entisiä huumekoiria, tai niille on erikseen koulutettu rahakoulutuksen yhteydessä myös huumekoulutus, voi koira haistaa etsinnässä myös huumausaineet. (Byckling 2013.)

Rahakoiran käyttöä huumausaineiden päältä haussa voidaan pitää ongelmallisena, sillä koira voi haistaa huumausaineita etsiessä myös henkilön hallussa olevan laillisen rahan. Koiran merkatessa kohdehenkilön, synnyttää tämä koiraa ohjaavassa konstaapelissa epäilyksen siitä, että henkilöllä saattaa olla hallussaan laitonta huumausainetta, vaikka koira todellisuudessa antaisi merkin rahasta. (Ounilan haastattelu.) Perehdymme myöhemmässä vaiheessa tämän toiminnan laillisuuteen, jonka jälkeen käsittelemme opinnäytetyön lopussa omaa päätelmäämme siitä, voiko rahakoiraksi koulutettua koiraa käyttää huumausaineiden päältä hakemisessa.

Kun poliisikoira on saanut vainun jostakin aineesta, joka koiralle on koulutettu ja koira tunnistaa kyseisen hajun, lähtee koira yleensä seuraamaan kyseistä hajua koulutuksensa mukaisesti. Poliisikoiran koulutuksen mukaisesti koiran pitäisi myös jollakin tapaa kertoa ohjaajallensa, että se on havainnut kyseisen hajun ja on lähtenyt seuraamaan, ja loppujen lopuksi antaa merkki myös siitä, että on löytänyt hajun lähteen. (Ounilan haastattelu.)

Poliisikoiranohjaajat pystyvät yleensä itse tunnistamaan koirastansa laajan yhteisen koulutushistorian ja koiran toimintatapojen perusteella, milloin se löytää vainun, jota se lähtee seuraamaan. Se, kuinka koirat yleensä merkkäavat löytämänsä aineen sijainnin on koirille erikseen koulutettu. Koirilla on tyypillistä ilmaista löytönsä äänimerkillä tai fyysisellä eleellä, jotka voivat olla haukkumista, tassulla yletymistä hajun lähteen suuntaan, istumalla tai maahan menemällä. (Ounilan haastattelu.)

Koiran käyttäytymiseen vaikuttaa jo luonnollisena piirteenä se, millaisia erilaisia hajuja on siinä tilassa, jossa koira sijaitsee. Useimpien eläimien muistiyhteys hajuihin on erittäin voimakas. Se alkaa jo ennen eläimen syntymistä. Koirilla tämä muistiyhteys hajuun on voimakkaampi, kuin useimmilla muilla eläimillä. Laboratoriotesteillä on osoitettu, että koira, joka on koulutettu tunnistamaan tietty haju, tunnistaa sen tuoreesti vielä jopa kolmen kuukauden kuluttua ilman ylimääräistä koulutusta. (K9 Scent Training, 13–14.)

Näiden syiden takia useiden maiden poliisit, mukaan lukien Suomen, käyttävät poliisikoirien hajuaistia osana esitutkintaa näytön saamiseksi. Tätä toimintatapaa on käytetty jo pitkään, ja jo 1900-luvun alussa on kirjattu useita tapauksia, joissa koiran suorittaman hajutunnistuksen kautta on saatu rikoksia ratkaistua yhdistämällä koiran merkkäama hajunäyte ihmiseen rivitunnistamisen kautta. (Mäkinen 2016, 15.)

Suomessa poliisikoiranohjaajia on noin 210 kappaletta ja koiria poliisilla on noin 260. Hämeenlinnan poliisikoiralaitos omistaa poliisikoirat ja huolehtii niiden terveydenhuollosta, mutta koiranohjaaja vastaa kuitenkin koiransa osaamisen tasosta sekä koulutuksesta. Koirat asuvat ohjaajiensa kotona ja koirien koulutus tapahtuu pääasiassa työajan ulkopuolella. Koiranohjaajien tulee olla valmiita

sitoutumaan ammattiinsa, koska koiranohjaaja pysyy yleensä tehtävässään siihen asti, kunnes koira on 10-vuotias ja se jää eläkkeelle. Poliisikoiranohjaaja työskentelee koirapartiossa, mihin hänen lisäksi kuuluu koira sekä partiomies. Koirapartio suorittaa normaaleja poliisitehtäviä, kuten muutkin partiot, mutta sen lisäksi koira käytetään erilaisissa erityistehtävissä, kuten kadonneiden ihmisten, huumausaineiden, rahan, vainajien ja palavien nesteiden etsimisessä sekä voimankäyttötilanteissa. Rahanetsintää voidaan pitää näistä erikoisalueista uusimpana. (Poliisiammattikorkeakoulun verkkosivut, 2019.)

Koirapartiomies on poliisi, joka kulkee koirapartiossa koiranohjaajan sekä poliisikoiran mukana. Partiomieheksi koirapartioon voidaan sijoittaa sellainen poliisi, joka on kiinnostunut koiranohjaajan työstä, jotta hänelle muodostuisi käsitys siitä, minkälaista koiran kanssa työskentely on ja mitä siinä vaaditaan. (eml.)

2 Opinnäytteen toteutus

Opinnäytetyömme on tutkimuksellinen opinnäytetyö, jonka tarkoituksena on kartoittaa ongelmaa, sekä selvittää ilmiön nykyistä tilannetta. Työssämme käsittelemme laadullista aineistoa. Laadullisella aineistolla tarkoitetaan käytännössä sellaista aineistoa, joka on tekstiä, mikä voi olla syntynyt kahdella tapaa. Se voi olla tutkijasta riippuen tai riippumatta syntynyttä tekstiä. Tutkijasta riippuen syntynyt teksti voi olla esimerkiksi erilaisista haastatteluista syntynyttä aineistoa, kun taas tutkijasta riippumatta syntynyt teksti on esimerkiksi jotain muuta tarkoitusta varten tuotettu kirjallinen materiaali. (Eskola & Suoranta 1998, 13.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa perehdymme ongelmaan, tutustumme sen taustalla olevaan kirjallisuuteen, erinäisiin eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ratkaisuihin ja lainsäädäntöön ja vertailemme niitä nykytilanteeseen, jonka pohjan saamme haastatteluilla (Haikansalo & Korander 2017, 4). Haastattelut opinnäytetyötämme varten suoritettiin pääasiallisesti puolistrukturoiduilla sähköpostihaastatteluilla. Puolistrukturoidulla haastattelulla tarkoitetaan sitä, että kaikki kysymykset ja niiden järjestys ovat kaikille haastateltaville samat, mutta siinä ei käytetä valmiita vastausvaihtoehtoja (Eskola & Suoranta 1998, 64). Haastattelukysymykset jätimme tarkoituksella mahdollisimman avoimiksi, jotta haastateltavat voisivat kertoa mahdollisimman tarkoin oman näkemyksensä aiheesta.

Valitsimme Miikka Ounilan haastattelua varten haastattelumenetelmäksi teemahaastattelun. Teemahaastattelussa haastattelun teema-alueet ja aihepiirit ovat ennalta määritellyt, mutta erona strukturoituun ja puolistrukturoituun haastatteluun siinä ei ole tarkkaa muotoa tai järjestystä kysymyksillä. Teemahaastattelussa haastattelijalla ei välttämättä edes ole valmiita kysymyksiä, vaan jonkinlainen lista käsiteltävistä asioista. Tähän tyyliin tehdyssä haastattelussa haastattelija varmistaa, että kaikki teema-alueet mitä on ennalta päätetty, käydään läpi, mutta niiden laajuus sekä järjestys voivat vaihdella. Erona tekemiimme sähköpostihaastatteluihin, Ounilan haastattelu oli paljon vapaamuotoisempi, koska siinä pystyimme normaalin keskustelunomaisesti käsittelemään aiheita sekä teemoja, mitä olimme etukäteen miettineet. Ounilan haastattelu oli paikoin jopa

avointa haastattelua, mikä muistuttaa eniten tavallista keskustelua. Avoimessa haastattelussa haastateltavan kanssa enemmän vain keskustellaan tietyistä aiheista, kuin että toimittaisiin kysymysvastaus periaatteen mukaisesti. (Eskola & Suoranta 1998, 64.) Aivan kuin kaikissa tutkimuksissa, niin myös laadullisessa tutkimuksessa täytyy rajoittaa hankittavan aineiston määrää. Tämä voi tapahtua esimerkiksi teemahaastattelussa siten, että siinä käsitellään vain tutkittavaan teemaan oletettavasti liittyviä seikkoja. (Alasuutari 2011, 40.)

Kun kvalitatiivisessa tutkimuksessa siirrytään aineiston analyysiin, pyritään aineistoon luomaan selkeyttä ja siten tuottamaan uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Analyysia tehdessä pyritään aineistoa tiivistämään siten, että ei kadoteta sen sisältämää informaatiota. Päinvastoin siinä pyritään luomaan hajanaisesta aineistosta mielekästä ja selkeää, ja näin ollen kasvattamaan sen informaatioarvoa. (Eskola & Suoranta 1998, 100.) Laadullisessa analyysissa aineistoa usein tarkastellaan kokonaisuutena, sen ajatellaan valottavan jonkin yksittäiseksi ymmärretyin sisäisesti loogisen kokonaisuuden rakennetta (Alasuutari 2011, 31).

Opinnäytetyön luonteen puolesta kehittyi opinnäytteeseemme myös oikeusdogmaattinen puoli. Oikeusdogmaattisessa työssä käsittelemme lain esivalmistelutöitä, eduskunnan asiamiehen ratkaisuja ja nykyistä lainsäädäntöä selvittääksemme miten lain pykälä pystytään nykypäivänä tulkitsemaan.

2.1 Oikeusdogmatiikka

Opinnäytetyömme on samalla oikeusdogmaattinen työ, eli oikeustieteellinen tutkielma. Oikeustieteelliselle tutkielmalle tyypillistä on arviointi- ja vaikuttavuustutkimuksellinen tutkimustapa. Työmme on enemmän tulkintajuridista tekstiä, jossa käytämme saatavilla olevia hallituksen esityksiä, oikeusasiamiehen ratkaisuja ja lainsäädäntöä ja tulkitsemme niiden todellista tarkoitusta. Työssämme esiintyy tietynlainen *de lege ferenda* – tyyppinen ehdotus lopussa, jolla visioimme miten lainsäädäntö tulevaisuudessa tullaan määrittämään oman arviomme mukaan. Tämä tehdään vertaamalla aikaisempia lainmuutoksia ja hallituksen esitysten perusteluita nykyiseen lainsäädäntöön. (Sutela, Määttä, Myrsky 2003).

Tutkimusmenetelmän valinnassa tutkimuskohde on määräävä tekijä. Tutkimuskohteen valinta jakautuu neljään eri osa-alueeseen: ideointivaiheeseen, kehittelyvaiheeseen, kirjoittamis- -eli tuottamisvaiheeseen ja viimeistelyvaiheeseen. (Kirjoitetaan Juridiikkaa, 2005) Ideointivaiheessa löydämme tutkimusaiheen ja pohjustamme sitä, mikä ongelma todellisuudessa on. Ongelmamme oli päältä hakemisen tarkat toimivaltuudet poliisin toimessa. Kehittelyvaiheessa alkuperäistä ideaa selvennetään ja sitä jäsennetään. Kehittelyvaiheessa täsmensimme taustalla olevaa lainsäädäntöä, ja tarkensimme minkä lakien alaisuudesta toimivaltuudet tulevat toimia eri tilanteissa. Kirjoittamisvaiheessa tuotetaan ajatustyön lisäksi konkreettista tekstiä aiheeseen liittyen. Viimeistelyvaiheessa työ rakennetaan viimeiseen asuunsa, jossa se voidaan katsoa julkaisukelpoiseksi.

Suurin osa oikeustieteellisestä tutkimuksesta voidaan laskea oikeusdogmatiikan, eli lainopin alaisuuteen, jonka keskeisimpänä tutkimusongelmana selvitetään voimassa olevan lainsäädännön sisältö suhteessa käsiteltävään oikeusongelmaan. (eml). Meidän tapauksessamme käsiteltävänä oikeusongelmana oli päältä hakemisen toimivaltuudet ja lainsäädäntö pyörii pääasiassa poliisilain ja pakkokeinolain ympärillä.

Lainopin pyrkimyksenä on antaa vastaus kysymykseen siitä, kuinka konkreettisesti tilanteessa pitäisi toimia voimassa olevien säännösten pohjalta. Lainopissa selvitetään lainsäädännön tarkoitusta, ja selvennetään epätietoisuutta vallitsevasta säännöstöstä. (eml).

Oikeusdogmaattisessa työssä pitäisi käyttää myös empiirisiä menetelmiä ja toimivaltuuksien soveltamiskäytännön näkökulmia, sillä on mahdotonta saada konkreettista tietoa todellisesta toiminnasta vain säädöstekstejä lukemalla tai lainvalmisteluaineistoon perehtymisellä (Kirjoitetaan Juridiikkaa, 2005). Tämän syyn vuoksi olemme työssämme myös haastatelleet virassaan toimivia koiranohjaajia, joilta olemme saaneet kuulla käytännön näkökulman siitä, kuinka voimassa olevia säännöksiä käytännössä toteutetaan työn ohella. Tieteellisessä kirjoituksessa on sisällön perustuttava useaan lähteeseen, ja työssämme olemme vertailleet eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ratkaisuja nykyiseen lainsäädäntöön, ja toimivien koirapoliisien näkökantoihin.

2.2 Haastateltavien valinta

Koska opinnäytetyömme keskittyy rahakoiratoimintaan ja käsittelemme työssämme hieman myös huumausaineiden etsintään koulutettuja koiria, päädyimme yksinkertaiseen päätökseen haastateltavien valinnan suhteen. Tarkoituksenamme oli haastatella sähköpostitse Suomen kaikki rahakoiran ohjaajat, koiraryhmien johtajat sekä kaikkien Suomen poliisilaitosten koiratoiminnasta vastaavat päällystöön kuuluvat poliisit, komisariat. Yhteensä sähköpostitse haastateltiin 29 henkilöä, joista vastauksen antoi yhteensä 9 henkilöä.

Syy miksi päätimme haastatella sekä päällystöön kuuluvia että itse koiranohjaajia oli se, että koiranohjaajilla on käytännön kokemusta liittyen meidän opinnäytetyömme aiheeseen, joten heiltä saisimme kuultua hyvin käytännön kokemuksia aiheestamme. Komisariat, jotka vastaavat koiratoiminnasta omilla poliisilaitoksillaan taas tekevät suurempia linjauksia siitä, miten toimitaan. He siis ehkä osaisivat vastata hyvin aiheeseemme liittyviin juridisiin kysymyksiin.

Haastatteluihin vastanneet olivat kolmen poliisilaitoksen koiranohjaajat, joista haastateltava 1 on toiminut 10-vuotta rahakoiranohjaajana ja haastateltava 2 9-vuotta koiranohjaajana. Koiranohjaaja 1:n ensimmäinen koira on koulutettu ensin huumekoiraksi ja 3-vuoden ikäisenä saanut koulutukset rahaa varten, toinen koira koulutettiin suoraan pennusta myös rahanetsintään ja kolmas suoraan myös rahakoiraksi. Koiranohjaaja 2:n koira on koulutettu huumekoiraksi vuonna 2012 ja rahakoiraksi vasta 2015. Kolmannen haastatteluun vastanneen koiranohjaajan ensimmäinen koira on koulutettu ensin huumekoiraksi ja 5-vuoden ikäisenä se sai koulutuksen myös rahaa varten. Hänen nykyinen koiransa on koulutettu heti sekä rahan että huumeen etsintään. Haastateltava 3 on toiminut kohta kymmenen vuoden ajan koiranohjaajana.

Ryhmänjohtajien haastatteluihin saimme vastauksia vain yhden poliisilaitoksen alueelta kenttävalvontaryhmästä sekä koiraryhmästä. Poliisikoiratoiminnasta vastaavien päällystötason konstaapeleiden haastatteluihin saimme vastaukset 3 komisaariton konstaapelilta ja yhdeltä ylikonstaapelilta, joka toimii poliisilaitoksellaan koiratoiminnasta vastaavana henkilönä.

Haastateltavilta kysyttäessä yksi on työhistoriansa aikana toiminut koirapartiomiehenä vuoden ja yksi on toiminut 22 vuotta partiokoiranohjaajana, ja on edelleen koiranohjaajana. Muilla haastateltavilla ei ollut työkokemusta koirapartiomiehenä tai koiranohjaajana toimimisesta.

2.3 Haastatteluiden toteutus

Haastateltavien määrä nousi niin suureksi, että olisi ollut todella työlästä ja aikaa vievää haastatella jokainen henkilökohtaisesti kasvotusten. Tästä syystä päätimme haastatella heidät sähköpostin välityksellä. Laadimme etukäteen kaksi haastattelupohjaa, toisessa oli kysymykset koiranohjaajille ja toisessa koiratoiminnasta vastaaville. Koiranohjaajille osoitetut kysymykset olivat enemmän käytännön toimintaan keskittyviä, kun taas koiratoiminnasta vastaaville osoitetut kysymykset olivat enemmän lainsäädäntöön liittyviä ja koiratoiminnasta tehtyihin linjauksiin liittyviä kysymyksiä.

Lopuksi saimme vastauksia rahakoiranohjaajilta, koiranohjaajilta, koiraryhmien ryhmänjohtajilta sekä toiminnasta vastaavilta komissaari tason konstaapeleilta. Vastaukset pidimme anonyymeinä viitaten ainoastaan haastateltavan virkaan. Haastatteluihin saimme vastauksia yhteensä 9 henkilöltä.

Sähköpostihaastatteluiden lisäksi haastattelimme yhden rahakoiranohjaajan kasvotusten saadaksemme opinnäytetyöllemme enemmän kontekstia itse aiheen keksineeltä konstaapelilta.

3 Kirjallisuuskatsaus

Tarkastellessa toimenpiteitä, joita poliisilla on käytettävissä päältä haun toimittamiseksi, on perehdyttävä ensin tarkoin lakiin. Käytettävissä olevat toimenpiteet ovat turvallisuustarkastus, henkilöntarkastus ja viimeisenä keinona henkilönkatsastus. Tässä kappaleessa perehdymme lain sisältöön, joka kyseisten toimenpiteiden taustalla on, sekä ihmisen omiin perus – ja ihmisoikeuksiin, joiden tarkoituksena on ihmisen yksilöllisten perusoikeuksien turvaaminen perustuslaillisin keinoin.

Valinta käytettävän pakkokeinon puolesta ei ole aina sama, sillä jokainen tilanne itsessään määrittelee sen, mitä pakkokeinoja tulee sovellettaviksi. Jokaisella näistä toimenpiteistä voidaan saada erilaisin keinoin mahdollisuus selvittää, mitä henkilöllä on hallussaan eri tilanteissa.

3.1 Laillisen toiminnan periaatteet

Ihmisen henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua, eikä vapautta saa ihmiseltä riistää mielivaltaisesti, eikä ilman laissa säädettyä perustetta. Ihmisen koskemattomuudesta säädetään perustuslain (1999/731) 7 § 3 momentissa. Tätä oikeutta vahvistaa perustuslain 22 §, jonka mukaan julkisen vallan on turvattava näiden perus – ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Poliisilain ensimmäisen luvun 2 § kerrotaan, että poliisin on myös kunnioitettava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista, sekä toimivaltuuksia käyttäessään valittava perusteltavissa olevista vaihtoehdoista se, joka parhaiten edistää ihmisoikeuksien toteutumista.

Julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia (Perustuslaki 2 § 3 momentti). Poliisilla on oikeus puuttua kansalaisen perus – ja ihmisoikeuksiin niissä tapauksissa, joissa toteutuu poliisi – ja pakkokeinolain mukaiset periaatteet, ja toiminta on perusteltavissa nimenomaisella säännöksellä. Poliisilain ensimmäisessä luvussa luetellut periaatteet ovat 3 § suhteellisuusperiaate, 4 § vähimmän haitan periaate sekä 5 § tarkoitussidonnaisuuden periaate. Suhteellisuusperiaatteen mukaan poliisin toimenpiteiden tulee olla puolustettavia suhteessa tehtävään liittyviin seikkoihin sekä tilanteen kokonaisarviointiin vaikuttaviin seikkoihin. Vähimmän haitan

periaatteen mukaan poliisin toimenpiteillä ei saa puuttua kenenkään oikeuksiin enempää taikka aiheuttaa suurempaa vahinkoa mitä on välttämätöntä tehtävän suorittamiseksi. Tarkoitussidonnaisuuden periaatteen mukaan poliisi saa käyttää toimivaltaansa vain säädettyä tarkoitusta varten.

Pakkokeinolain ensimmäisessä luvussa luetellut periaatteet ovat 2 § suhteellisuusperiaate, 3 § vähimmän haitan periaate sekä 4 § hienotunteisuusperiaate. Suhteellisuusperiaatteen mukaan pakkokeinoja voidaan käyttää vain, jos niiden käyttöä voidaan pitää puolustettavana ottaen huomioon tutkittavan rikoksen törkeys, rikoksen selvittämisen tärkeys sekä pakkokeinojen kohteille pakkokeinon käytöstä aiheutuva oikeudenloukkaus. Vähimmän haitan periaatteen mukaan pakkokeinoilla ei saa puuttua kenenkään oikeuksiin enempää, kuin on tarpeen tarkoituksen saavuttamiseksi. Hienotunteisuusperiaatteen mukaan pakkokeinojen toteuttaminen on tehtävä siten, että se ei herätä tarpeetonta huomiota ja muutenkin on toimittava hienotunteisesti.

3.2 Turvallisuustarkastus

Turvallisuustarkastusta käsitellään poliisilain toisessa luvussa 12 §, 12 a § ja 13 § pykälissä. Poliisilain 2. luvun 12 § 1 momentin mukaan poliisimiehellä on oikeus tarkastaa, mitä henkilöllä on vaatteissaan tai muuten yllään taikka hänen mukanaan olevissa tavaroissa sen varmistamiseksi, ettei hänellä ole hallussaan sellaisia esineitä tai aineita, joilla hän voi vaarantaa säilyttämisenä taikka aiheuttaa vaaraa itselleen tai muille, kiinniottamisen, pidättämisen, vangitsemisen, säilöön ottamisen ja muun henkilökohtaiseen vapauteen kohdistuvan toimenpiteen yhteydessä. Tämän lisäksi tässä samassa momentissa kerrotaan, että poliisimies voi virkatehtävän suorittamisen yhteydessä tehdä henkilölle tarkastuksen edellä mainittujen kaltaisten esineiden tai aineiden löytämiseksi muussakin tapauksessa, jos se on perustellusta syystä tarpeen virkatehtävän suorittamisen ja poliisimiehen työturvallisuuden varmistamiseksi. (PoL 2. luku 12 § 1 momentti.)

Tämä tarkoittaa siis yksinkertaistettuna sitä, että poliisimiehellä on oikeus suorittaa henkilölle turvallisuustarkastus myös muussakin yhteydessä, kuin vain esimerkiksi kiinniottamisen tai pidättämisen yhteydessä, kunhan taustalla on

virKatehtävä sekä on perusteltu syy suorittaa tarkastus virKatehtävän suorittamisen ja oman työturvallisuuden varmistamiseksi.

Poliisimies voi suorittaa henkilölle myös turvallisuustarkastuksen, jos se on tarpeen kohteen henkilöllisyyden selvittämiseksi. (PoL 2. luku 12 § 2 momentti.)

Poliisilain 2. luvun 12 § 3 momentin mukaan poliisimiehen on tarvittaessa otettava tarkastettavalta henkilöltä pois 1 momentissa tarkoitettut vaaralliset esineet tai aineet. Tämän lisäksi poliisimiehen on otettava pois myös sellaiset esineet tai aineet, joiden hallussapito on muuten laissa tai lain nojalla kielletty.

Poliisilain 2. luvun 12 a § käsittelee turvallisuustarkastusta eräissä tilaisuuksissa. Tämän pykälän mukaisesti poliisimiehellä on, sillä tavoin ja siinä laajuudessa kuin tilanne välttämättä edellyttää, oikeus tarkastaa oikeudenkäyntiin sekä erityistä suojelua edellyttävään kokoukseen, erityistä suojelua tai erityistä valvontaa edellyttävään yleisötilaisuuteen tai muuhun vastaavaan tilaisuuteen tai tilaisuuden osallistujien majoitustiloihin saapuva tai sellaisessa tilaisuudessa tai sellaisissa tiloissa paikalla oleva, niistä poistuva taikka tilaisuuden järjestämispaikan tai majoitustilojen välittömässä läheisyydessä oleva henkilö ja hänen mukanaan olevat tavarat sen varmistamiseksi, ettei henkilöllä ole hallussaan sellaisia esineitä tai aineita, joilla voidaan aiheuttaa vaaraa tilaisuuteen osallistuvien tai majoitustiloissa olevien tai muiden henkilöiden turvallisuudelle tai joiden hallussapito tilaisuudessa on muuten laissa tai lain nojalla kielletty. (PoL 2. luku 12 a § 1 momentti).

Edellä mainittua tarkastusta ei kuitenkaan saa kohdistaa rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettussa kotirauhan suojaamassa paikassa olevaan henkilöön (PoL 2. luku 12 a § 2 momentti). Kotirauhan suojaamia paikkoja ovat asunnot, loma-asunnot ja muut asumiseen tarkoitettut tilat, kuten hotellihuoneet, teltat, asuntovaunut ja asuttavat alukset, sekä asuintalojen porraskäytävät ja asukkaiden yksityisaluetta olevat pihat niihin välittömästi liittyvine rakennuksineen (RL 24:11).

Näiden lisäksi poliisilain 2. luvun 12 a § 3 momentin mukaan, 1 momentissa tarkoitettut esineet tai aineet on tarvittaessa otettava pois tarkastettavalta.

Poliisilain 2. luvun 13 §:ssä kerrotaan itse turvallisuustarkastuksen toimittamisesta. PoL 2. luvun 13 § mukaan turvallisuustarkastus toimitetaan käsin tunnustelemalla, koulutettua koiraä käyttäen, metallinilmaisinta tai muuta vastaavaa teknistä laitetta käyttäen taikka muulla niihin rinnastettavalla tavalla. Tämän pykälän mukaisesti poliisi voi siis käyttää koiraä apunaan turvallisuustarkastusta tehdessään.

Tarkastusta suorittaessa ei kuitenkaan saa puuttua tarkastettavan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen enempää kuin tehtävän suorittamiseksi on välttämätöntä. Tämän lisäksi tarkastuksessa on noudatettava olosuhteiden edellyttämää hienotunteisuutta (PoL 2. luku 13 §).

3.3 Henkilöntarkastus

Poliisimiehen tarkastaessa mitä henkilöllä on hallussaan vaatteissa, muuten yllään taikka mukanaan olevissa tavaroissa, suorittaa poliisimies henkilölle henkilöntarkastusta (Pakkokeinolaki 30 § 1 momentti 1. kohta). Henkilöntarkastuksen on oltava aina rikosepäilyyn perustuvaa etsintää, eikä sitä voi suorittaa sattumanvaraisille ihmisille ilman, että on syytä epäillä kohdehenkilöä rikoksesta.

Henkilöntarkastus eroaa turvallisuustarkastuksesta siinä määrin, että kun henkilöntarkastusta suoritetaan rikoksesta epäilylle, saa etsinnän suorittaa vain, jos on syytä epäillä, että tarkastuksesta löytyy pakkokeinolain 8. luvun 2 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu esine, omaisuus, asiakirja, tieto tai seikka, jotka ovat kyseisessä lakipykälässä erikseen määriteltyinä.

Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että henkilöntarkastus suoritetaan jonkin tietyn asian löytämiseksi henkilön hallusta, jonka poliisi epäilee olevan henkilön hallussa. Turvallisuustarkastus taas on toimenpide, joka suoritetaan muiden toimenpiteiden yhteydessä sen varmistamiseksi, että henkilöllä ei ole hallussaan mitään esineitä tai aineita, mikä voisi aiheuttaa vaaraa turvallisuustarkastuksen kohteelle, poliisille tai sivulliselle henkilölle. (Poliisilaki 2 luku 12 §).

Henkilöntarkastus esineen, omaisuuden, asiakirjan, tiedon tai seikan löytämiseksi saadaan tehdä sille, jota on syytä epäillä:

1. Rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta
2. Lievästä pahoinpitelystä
3. Näpistyksestä, lievästä kavalluksesta, lievästä luvattomasta käytöstä, lievästä moottorikulkuneuvon käyttövarkaudesta, murtovälineen hallussapidosta, lievästä alkoholirikoksesta
4. Lievästä vahingonteosta tai
5. Lievästä petoksesta.

Siinä tilanteessa, kun yksi näistä edellä mainituista seikoista toteutuu, saadaan tarkastus suorittaa vain, jos on syytä epäillä, että tarkastuksessa löytyy pakkokeinolain 2 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu esine, omaisuus, asiakirja, tieto tai seikka.

(Pakkokeinolaki 8 luku 2 §:n 1 momentin 2. kohta):

- a. Pakkokeinolain 7 luvun 1 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettu takavarikoitava esine, omaisuus, asiakirja tai tieto
 - i. Sitä voidaan käyttää todisteena rikosasiassa; se on rikoksella joltakulta viety; tai se tuomitaan menetetyksi (Pkl 7 luku 1 §:n 1 momentti)
- b. Pakkokeinolain 7 luvun 2 §:n nojalla jäljennettävä asiakirja
- c. Vakuustakavarikkoon määrättävä omaisuus; tai
- d. Seikka, jolla voi olla merkitystä rikoksen selvittämisessä

Henkilöntarkastuksen taustalla on oltava epäilty rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta, tai jokin listarikoksista. Mm. huumausaineen käyttörikos antaa perusteen henkilöntarkastuksen suorittamiselle. Rikosepäilyn jälkeen etsintään alkavilla poliiseilla on oltava peruste voida olettaa, että kohdehenkilön hallusta löytyy kyseiseen tutkittavaan rikokseen liittyvä aine, jotta etsintä voidaan suorittaa.

Jos kohdehenkilönä on muu kuin rikoksesta epäilty henkilö, vaaditaan syytä epäillä kynnyksen sijaan erittäin pätevä peruste voida olettaa, että tarkastuksessa tulee löydettyksi toimenpiteellä etsitty aine. (Rantaeskola 2014.)

3.4 Henkilönkatsastus

Henkilönkatsastuksesta säädetään pakkokeinolain luvun 8 pykälissä 30 §, 32 § ja 33 §. Pakkokeinolain 8. luvun 30 § 1 momentin 2 kohdassa kerrotaan, että henkilöön kohdistuvana etsintänä henkilönkatsastus käsittää katsastettavan kehon tarkastamisen, verinäytteen tai muun näytteen ottamisen taikka muun kehoon kohdistuvan tutkimuksen.

Henkilönkatsastus suoritetaan rikoksesta epäillylle esineen, omaisuuden, asiakirjan, tiedon tai seikan löytämiseksi pakkokeinolain 2 §:n 1 momentin 2 kohdan säädetyin edellytyksin, jos on todennäköisiä syitä epäillä häntä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta, taikka rattijuopumuksesta tai huumausaineen käyttörikoksesta. (Pkl 8. luku 32 § 1 momentti.) Henkilönkatsastuksen edellytykset ovat rankemmat kuin henkilöntarkastuksen, koska henkilönkatsastuksen katsotaan olevan yleisellä tasolla enemmän ihmisen perusoikeuksia loukkaava. Henkilönkatsastuksella tarkoitetaan kuitenkin ihmisen kehon sisäisiin kohdistuvia tutkimuksia.

3.5 Päätös etsinnästä

Turvallisuustarkastusta huomioon ottamatta henkilöön kohdistuvasta etsinnästä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies pääsäännön mukaan, sillä ne ovat pakkokeinolaissa määritellyjä toimenpiteitä, joilla puututaan henkilön perusoikeuksiin. Tämän pääsäännön lisäksi saa myös poliisimies toimittaa etsinnän sellaisen esineen takavarikoimiseksi, jota on voitu jäljittää rikoksen tekemisestä verekseltään, jos etsinnän välitön toimittaminen on asian kiireellisyyden vuoksi välttämätöntä. (Pakkokeinolaki 33 § 1 momentti.)

3.6 Huumekoiran käyttö julkisella paikalla

Huumekoiraa käytettäessä yleisellä paikalla väkijoukon vainuamiseen etäisyydeltä voidaan pitää poliisilain mukaisena valvontatoimena. Tätä voidaan perustella poliisilain 1 § mukaan. Tätä toimenpidettä voidaan nykyään pitää laillisena toimintana, mutta se on samalla kyseenalaista (EOA 29.11.2013 dnro 1870/4/13.). Siinä tilanteessa, kun koira saa vainun henkilöstä etäältä, alkaa koira seuraamaan

saamaansa vainua. Vainun seuraamisen kautta koira voi löytää henkilön, jonka koira merkkää erikseen.

Koiran merkkaamista voidaan pitää kuitenkin jo tässä kohtaa pakkokeinolain mukaisena henkilöntarkastuksena, sillä sen tarkoituksena on jo selvittää, mitä henkilöllä on hallussaan. (EOA 29.11.2013 dnro 1870/4/13.) Kyseisestä koiran tekemästä merkkauksesta on kirjattava pakkokeinolain mukainen pöytäkirja, vaikka etsintä ei tuottaisi tulosta. Jokaisen poliisin toimen on perustuttava nimenomaiseen säädökseen puututtaessa henkilön oikeuspiiriin, joten toimintaa katsotaan perusoikeuksien näkökulmasta arveluttavana. (EOA 29.11.2013 dnro 1870/4/13.) Poliisihallitus on linjannut ohjeissaan, että kyseisestä toiminnasta tulisi pidättäytyä, kunnes lainsäädäntö saadaan päivitettyä sellaiseksi, että toimenpiteet ovat perusteltavissa. (Poliisihallitus 2015, sivu 1.)

Kyseisen toiminnan toimivalta ei tule poliisilain 2. luvun 12 a § mukaisesti, sillä tässä pykälässä määritellään poliisin toimivallan kohteeksi eräät tilaisuudet. Julkista paikkaa ei voi tällaiseksi perustella muussa tapauksessa, kuin jos julkinen paikka on tämän lain nojalla määritelty erään tilaisuuden välittömässä läheisyydessä olevaksi paikaksi.

Pajuoja oli katsonut ratkaisussaan, että Oulun poliisilaitoksen suorittamassa koiran avulla tapahtuvassa katuvalvonnassa oli puututtu perusoikeutena turvattuun yksityisyyteen tekemällä rikosten paljastamistarkoituksessa sen laatuinen tarkastus, jolla tulisi olla lainsäädännöllinen tuki. Samansuuntaisia näkemyksiä oli myös lainattu valtioneuvoston apulaisoikeuskanslerin ratkaisussa numeroltaan 1050/1/02.

3.7 Huumekoiran käyttö eräissä tilaisuuksissa

Poliisilain 2. luvun 12 a § mukaisesti poliisimiehellä on oikeus suorittaa päältä hakua erinäisissä tilaisuuksissa, jotka ovat kyseisen lain 1 momentissa kirjattuna. Näissä tilaisuuksissa huumekoiralla etäältä haistelu ohitse kulkevan väkijoukon seasta huumausaineiden löytämiseksi voidaan pitää täysin laillisena etsintänä, jonka tarkoituksena on itse tilaisuuksien suojeleminen. Tätä toimenpidettä voidaan perustella sillä, että huumekoiralla suoritettavan päältä hakemisen toimivaltasäännös perustuu kyseiseen lakipykälään. Itse lakipykälässä ei puhuta

suoranaisesti päältä hakemisesta koiraa käyttäen, mutta termi turvallisuustarkastus tilaisuuksissa voidaan kokea myös päältä haun suorittamiseksi, sillä poliisimiehellä on oikeus tarkastaa kyseisiin tilaisuuksiin saapuvat, siellä olevat ja poistuvat henkilöt sen selvittämiseksi, mitä esineitä henkilöillä on hallussaan.

Siinä tilanteessa, kun koira saa vainun, jonka seurauksena koira merkkää väkijoukosta henkilön, voi konstaapeli suorittaa pohjustavasti turvallisuustarkastuksen vaarallisten tai laittomien esineiden tai aineiden löytämiseksi henkilön hallusta. Jos tilanteen taustalla vallitsee rikosepäily laittoman esineen tai aineen hallussapidosta, voi turvallisuustarkastuksen toimenpide johtaa henkilöntarkastukseen, joka suoritetaan siihen erikseen määrätyissä tiloissa pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöksellä. Jos henkilöntarkastus ei tuota tulosta, mutta kyseessä oleva rikosepäily on vahvasti perusteltavissa, voi käytettävä pakkokeino muuttua lopulta henkilönkatsastukseksi. Kyseistä toimenpidettä pidetään laillisena, poliisin tehtävään liittyvänä toimivaltaisena toimenä. (Poliisilaki 2:12a§.)

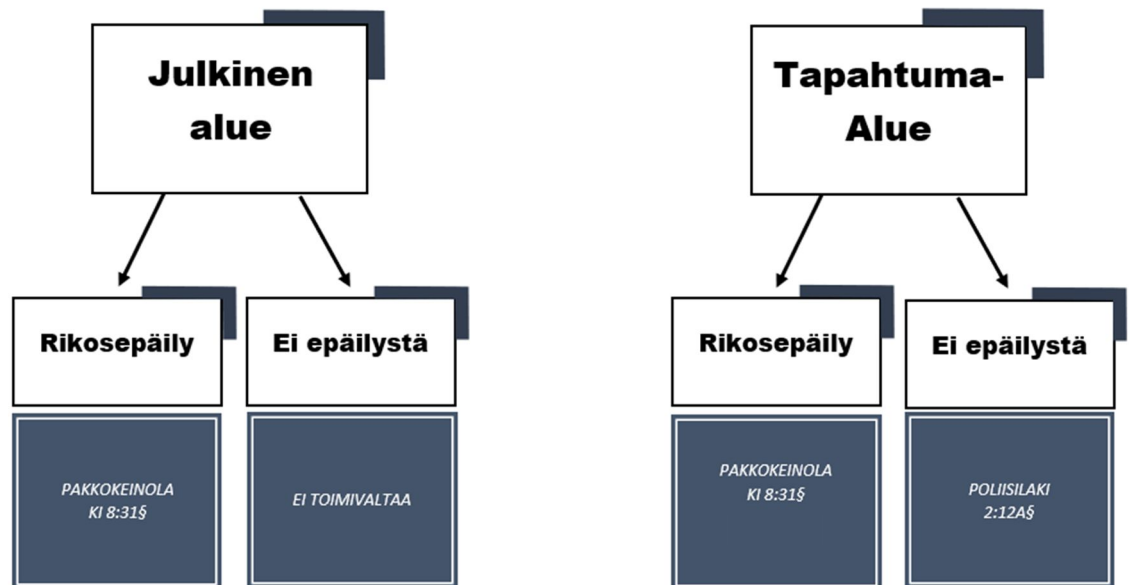
3.8 Rahakoiran käyttö julkisella paikalla.

Poliisilain 2:12a§ antaa hyvät puitteet toiminnalle tapahtumissa, mutta niiden ulkopuolella ei ole olemassa mitään suoraviivaista ohjetta / linjausta, miten ja missä olosuhteissa kyseistä toimintaa voisi edistää. Toiminnan taustalla on enemmänkin kieltoja ja pidättäytymistä poliisihallituksen asiakirjaohjeen 2020/2013/2315 kautta.

Henkilöntarkastamisen taustalle tarvitaan vähintään syytä epäillä rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään 6 kuukautta vankeutta, tai listarikos. Tässä tilanteessa tulee vastaavasti esiin Pajuojan esittämä argumentaatio, että koiran merkatessa henkilö, voidaan tätä pitää jo henkilöntarkastuksena, sillä merkkauksen annon perusteella pyritään jo selvittämään, mitä henkilöillä on hallussaan. (EOA 29.11.2013 dnro 1870/4/13.)

Laissa ei ole erikseen määritelty minkälaista poliisikoira voidaan käyttää julkisilla paikoilla tai eräissä tilaisuuksissa. Voisi kuitenkin ajatella, että rahakoira käytettäessä toimitaan samoin menetelmin, kuin jos käytettäisiin huumekoira. Rahakoira käytettäessä koiranohjaajan tulee vain olla ehkä

tarkkaavaisempi sekä ammattitaitoinen sen suhteen, että hän tietää minkä takia koira merkkasi jonkun henkilön ja että tulee tätä tarkastaa vaiko ei.

Kuva 1. Päältä hakemisen suorittaminen eri ympäristöissä

3.9 Ajatuksia toimenpiteistä

Poliisi ei voi mielivaltaisesti vain tarkastaa sattumanvaraisuuteen pohjautuen, mitä poliisia vastaan tulevalla tai lähietäisyydellä olevalla henkilöllä on hallussaan (Poliisihallitus 2015, 1).

Kuten aikaisemmin totesimme henkilöntarkastuksesta puhuttaessa, on poliisin toiminnan pohjaututtava lakiin, ja toiminta vaatii aina taustallensa toimivallan. Jokaisen poliisin toimen on perustuttava nimenomaiseen säädökseen puututtaessa henkilön oikeuspiiriin (EOA 29.11.2013 dnro 1870/4/13.). Toimivalta turvallisuustarkastuksen toimittamiseen eräissä tapahtumissa tulee poliisilain 2. luvun 12 a § perusteella. Tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi tapahtumien yhteydessä, on poliisimiehellä mahdollisuus suorittaa päältä hakua poliisikoiraa hyödyntäen. Kun taas asiaa aletaan käsittelemään tapahtumien ulkopuolella tapahtuvassa huumausainevalvonnassa, kohdataan ongelma. Poliisihallitus on kehottanut poliisiyksiköitä välttämään huumausaineiden katuvalvontaa, sillä sen

suorittamiseen ei ole tällä hetkellä säädetty nimenomaista toimivaltasäännöstä. (Poliisihallitus 2015, 1.)

Edellä mainittu turvallisuustarkastuksen toimittaminen eräissä tapahtumissa ei millään tavalla ole rikosperustaista etsintää, vaan se pohjautuu siihen ajatukseen, että itse tilaisuuksiin osallistuvat henkilöt eivät pitäisi hallussaan niitä esineitä, joiden hallussapito voitaisiin katsoa ongelmalliseksi itse tapahtumassa. Henkilöntarkastuksen –tai katsastuksen osalta etsintä on aina rikosepäilyyn perustuvaa. (HE 37/2017.)

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja on todennut ratkaisussaan “Koiran avulla ei voida etsiä huumeita yleisellä paikalla”, että poliisin puuttuessa henkilön oikeuspiiriin, tulee toimivallan aina perustua nimenomaiseen toimivaltasäännökseen. (EOA 29.11.2013 dnro 1870/4/13.)

Poliisille ei ole laissa erikseen määriteltyä toimivaltaa toimittaa päältä hakua ilman rikosepäilyä muualla, kuin poliisilain 2 luvun 12 a §:ssä, joka mahdollistaa sen toimittamisen edellä mainituissa eräissä tilaisuuksissa.

Pajuoja on todennut ratkaisussaan, että koiran saaman vainun perusteella tapahtuva tietyn kohdehenkilön tarkempi haistelu voidaan rinnastaa jo pakkokeinolain tarkoittamaan henkilöntarkastukseen. Tämä sen takia, että kysymyksessä on jo tällöin sen selvittäminen, mitä tarkastettavalla henkilöllä on vaatteissaan tai muutoin yllään.

Pajuojan mukaan itse koiran avulla yleisellä paikalla suoritettava valvonta on pidettävissä oikeudellisesti poliisilain nojalla tapahtuvaksi valvontatoiminnaksi, jolla ei tarkemmin puututa yksilön perus –tai ihmisoikeuksiin. Pajuoja perustelee ratkaisussaan tätä sillä, että siinä tilanteessa, kun koiralla suoritetaan valvontaa, tapahtuu se haistelemalla ilmapirran mukana kulkeutuvia hajuja ohikulkevasta ihmisjoukosta, josta koira pystyy poimimaan yksittäisiä henkilöitä. Tämä tapahtuu ilman, että kaikkia yksittäisiä henkilöitä tarvitsisi käydä erikseen lävitse.

Pajuoja kertoi ratkaisussaan, että pakkokeinolain 5 luvun 7 §:n ja 12 §:n 1 momentin mukaan henkilöntarkastuksesta on aina laadittava pöytäkirja ilman

poikkeuksia. Se, että tarkastus koiralla ei tuota tulosta ei tarkoita sitä, että henkilöntarkastuspöytäkirjaa ei kirjattaisi.

Edellä mainituista kommentteista on pääteltävissä, että poliisi voi koirallaan suorittaa yleisellä paikalla valvontaa nojaten poliisilain nojalla tapahtuvaan valvontaan, mutta siinä tilanteessa, kun koira saa vainun henkilöstä, jota lähdetään seuraamaan, ja jos koira tekee henkilöstä ilmaisun, siirrytään jo henkilöntarkastuksen puolelle. Henkilöntarkastuksen yhteydessä on myös aina muistettava kirjoittaa pöytäkirja. Kyseisen toiminnan aloittamisen taustalla pitää silti aina olla olemassa poliisille ominainen tehtävä, ja ennakkoon profiloitu ryhmä, johon etsintää kohdistetaan.

Pajuojaan ratkaisun mukaan poliisikoiralla ei saa suorittaa väkijoukon seassa haistelua ilman taustalla olevaa rikosepäilyä, sillä kun koira haistelee tarkemmin väkijoukossa olevia yksilöitä, on haistelun tarkoituksena jo selvittää mitä henkilöllä on hallussaan. Kyseinen toimenpide on jo pakkokeinolain mukainen henkilöntarkastus.

3.10 Rahan haju

Moni on saattanut miettiä, mikä rahassa oikein haisee ja tätä mekin pohdimme opinnäytetyötämme tehdessä. Rahalla täytyy olla jokin haju, koska koirakin pystyy etsimään rahaa hajuaistinsa perusteella. Etsiessämme tietoa rahan hajusta, löysimme 21.1.2017 julkaistusta Tekniikan Maailmasta tiedeuutisen, missä viitattiin alun perin 19.1.2017 Wall Street Journalissa julkaistuun artikkeliin “What Gives Money Its Distinctive Smell? One Chemist Tried to Find Out”. Tässä Wall Street Journalin artikkelissa kerrotaan kuinka kemisti Marc vom Ende tutki USA:n 1, 5 ja 20 dollarin seteleiden hajuja. Tämän Wall Street Journalin artikkelin käänsimme itse englannista suomeksi, joten pieniä suomennosvirheitä voi mahdollisesti olla.

Wall Street Journalin artikkelin mukaan Vom Ende laittoi 1, 5 ja 20 dollarin seteleitä ilmatiiviiseen säiliöön, missä oli myös aktiivihiiltä. Aktiivihiili imi itseensä dollareista ja niiden ulkopuolelta elementtejä, mikä mahdollisti siten näiden dollareista irronneiden molekyylien keräämisen. Vom Ende altisti rahoista

kerätyt molekyylit erilaisille kemikaalisille testeille, näin hän pystyi erottamaan niistä yli 100 erilaista kemikaalia, mitkä muodostavat rahojen hajun.

Vom Enden mukaan suurin tekijä rahan hajussa ovat alifaatit eli avoketjuiset aldehydit, jotka pienenä määränä ovat miellyttävän tuoksuisia, mutta suurena määränä haisee vastenmieliseltä. Tämä on Vom Enden mukaan myös esimerkiksi saippuan hallitseva tuoksu. Vom Ende löysi myös suuria määriä alkaaneja, joita löytyy esimerkiksi polttoaineista ja musteista. Alkaanit ovat yksinkertaisin kovalenttisin sidoksin muodostuneita hiilivetyjä. Loput ainesosat mitä Vom Ende löysi dollareista, oli suurimmaksi osaksi eläinperäisiä, ihon öljyä, ihosoluja ja joitain erilaisia hajoamistuotteita. Hän löysi dollareista näiden lisäksi jonkin verran myös voin, juuston ja heinän tuoksuja sekä indolimolekyylejä, jotka ovat yleisiä ruuansulatuksen lopputuotteissa.

Tutkimuksessaan Vom Ende myös loi uudelleen uuden rahan hajun, mikä kesti häneltä kuusi kuukautta. Käytetyn rahan hajun tekemiseen häneltä kesti toiset kahdeksan kuukautta.

Tässä kyseisessä tutkimuksessa Vom Ende tutki ainoastaan USA:n dollarien hajuja, joten emme pysty varmasti sanomaan sitä, että millä tavoin esimerkiksi eurojen haju poikkeaa USA:n dollarien hajusta tai kuinka paljon niillä on yhteistä. Pelkästään tämän tutkimuksen perusteella voi kuitenkin jo aika varmasti sanoa, että rahan haju ei koostu pelkästään sen valmistustuotteista, vaan raha imee itseensä koko ajan lisää erilaisia hajuja oman elinkaarensa aikana. (Wall Street Journal, 2017.)

4 Tutkimustulokset

Opinnäytetyömme tutkimustulokset pohjautuvat lain sisältöön sekä saamiimme haastatteluvastauksiin. Sen lisäksi, niissä on myös viittauksia omista päätelmistämme.

Huumekoiraksi tai rahakoiraksi koulutettua koiraä käytettäessä päältä hakemiseen huumausaineiden löytämiseksi, tulee ottaa huomioon useita seikkoja. Pääältä hakemisen suorittaminen julkisella paikalla ja erinäisissä tilaisuuksissa vaatii poliisilta eri toimivaltuudet toimia asian tiimoilta.

4.1 Koiranohjaajien haastattelut

Opinnäytetyötämme varten haastattelimme useita koiranohjaajia sähköpostin välityksellä ja haastatteluissa käytimme opinnäytesuunnitelman mukaista haastattelurunkoa. Kysymykset olivat tarkoituksellisesti jätettyä avoimeksi, jotta haastateltavat pystyisivät antamaan mahdollisimman paljon omaa näkökantaansa vastauksiin.

Haastateltavilta kysyttiin, miten he itse työtä tekevinä rahakoiranohjaajina määrittelevät päältä hakemisen terminä. Koiranohjaaja 1 näki päältä hakemisen toimintana, joka on suunnattu joko väkijoukkoon, joka on profiloitu ennakkoon, tai ilman ennakkotietoa tapahtuvaan esimerkiksi tapahtuman portille saapuvaan ryhmään.

Koiranohjaaja 2 näki päältä hakemisen toimintana, jossa koiran kanssa kuljetaan ihmisten joukossa siten, että koira pääsee haistelemaan ympäröivää ilmaa. Koiran saatua hajun, seuraa koira ”hajuvanaa” kohteeseen asti, missä koira ilmaisee kenestä kyseinen haju tulee. Pääältä hakemisessa koira tekee passiivista haistelua, eikä sille erikseen määritetä ketä henkilöä koira käy haistelemassa. Pääältä hakemisessa ei siis käsketä koiraä haistelemaan jokaista vastaan tulevaa ihmistä, vaan koira poimii ilmasta hajun, jota se lähtee seuraamaan. Koiran merkkauksen jälkeen koiranohjaaja ja tämän partiokaveri tekevät arvion siitä, tuleeko koiran merkkauksella henkilöä tarkastaa vai ei. (Koiranohjaaja 2, haastattelu.)

Koiranohjaaja 3 näki päältä hakemisen toimintana, jossa koira käytetään apuvälineenä, kun paikallistetaan henkilöä, jolla voi olla huumeita tai suuria määriä setelirahaa hallussaan.

Haastateltaville esiteettiin suora kysymys siitä, voiko heidän näkemyksensä mukaan rahakoiralla suorittaa huumausaineiden päältä hakemista. Kaikkien kolmen haastatteluun vastanneen mukaan kyseinen toiminta on mahdollista. Koiranohjaajat 1 ja 2 kuitenkin mainitsivat, että siihen liittyy virheilmaisun mahdollisuus. Virheilmaisulla tarkoitetaan sitä, että koira merkitsee henkilön hallussa olevan rahan, eikä epäilyä huumausainetta. Koiranohjaaja 1 on kokenut virheilmaisun kerran 10-vuoden sisällä ja koiranohjaaja 2 on kokenut sen 5 kertaa yhdeksän vuoden aikana.

Koiranohjaaja 2 kertoi haastattelussaan, että vaikka virheilmaisuja on tullut koiran toimesta, ei kyseinen merkkkaus ole johtanut kohdehenkilölle suoritettavaan henkilöntarkastukseen. Haastateltava kertoi, että päätöstä henkilön tarkastamisesta ei tee koira, vaan koira käytetään kyseisessä toiminnassa vain työvälineenä. Kyseisissä virheilmaisutilanteissa haastateltava on työparinsa kanssa tehnyt päätöksen olla suorittamatta henkilöntarkastusta, koska ihmistenlukutaidon ja tilanteen ilmentämänä on ollut ilmeistä, että koira on tehnyt merkkauksen vain henkilön hallussa olleen rahan puolesta. Koiranohjaaja ja koirapartiomies puhuttavat kohdehenkilöä ja tekevät päätöksen tarkastetaanko ihminen vai ei. Haastateltavalle oli tullut myös tilanteita ennen rahan koulutusta koirille, joissa koira oli merkannut ihmisen, mutta kohdehenkilön puhutuksen perusteella on tehty päätös, että henkilöä ei tarkasteta.

Koiranohjaaja 2 kertoi myös, että huumeen hajuvana on pidempi kuin rahan, ja koska koira ei päästetä haisteltavan henkilön lähelle ennen hajuवान saamista, on rahan haistamisen mahdollisuus hyvin pieni. Hän kertoi myös, että ainut ongelma mikä päältä haussa voi tulla eteen koira käytettäessä, on se, jos koiranohjaaja ei tunne koiraansa taikka koiranohjaaja sekä hänen työkaverinsa eivät onnistu kohdetta puhuttamalla saamaan selville miksi koira merkkasi.

Koiranohjaaja 3 kertoi, että hän on tehnyt tullin kanssa yhteistyötä ja hänen koiransa ei ole kertaakaan merkannut pieniä määriä rahaa, kuten kaksikymppisiä,

vaan henkilöillä on aina ollut suurempi määrä seteleitä hallussaan, joko kotimaan tai ulkomaan valuuttaa. Lisäksi hän kertoi, että vaikka koira merkkiaikin jonkun henkilön, ei silloin välttämättä kuitenkaan tarkasteta henkilöä, vaan puhutetaan kyseistä henkilöä, jolloin poliisi voi itse huomata esimerkiksi jonkin aineen hajun tai muun merkin huumausaineiden käytöstä, minkä vuoksi tarkastus suoritetaan. Jos näitä muita merkkejä koiranmerkkauksen lisäksi ei tule, niin tilanne ei välttämättä johda henkilöntarkastukseen.

Kaikkien kolmen koiranohjaajien haastatteluissa ilmeni, että kukaan heistä ei lähtisi suorittamaan koiralla etsintää yleisellä paikalla ilman, että olisi ennakkoon asiasta kirjattu rikosilmoitus, ja olisi syytä epäillä rikosta, jossa olisi profiloituna ennakkoon jo jokin kohderyhmä. Koiranohjaaja 3 kuitenkin painotti haastattelussaan, että poliisin tulisi voida tehdä ennalta estävää työtä lain puitteissa ilman pelkoa kanteluista ja että koira on vain apuväline, kun suoritetaan päältä hakua. Päältä haun suorittamisesta päättää kuitenkin poliisi, eikä koira.

4.2 ryhmänjohtajien haastattelut

Haastatteluiden sisällöissä tuli ilmi, että ennen vuotta 2013 on käytetty poliisilaitoksen omia huume -ja rahakoiria huumausaineiden etsimiseen melkein päivittäin, kun koiria on ollut töissä mukana. Muina päivinä on pyritty käyttämään apuna vankilan, rajan ja tullin koiria. Vuoteen 2013 asti, oli poliisilaitoksen alueella pystytty toiminta-alueella torjumaan huumausainerikollisuutta erittäin tehokkaasti yleisillä ja julkisilla paikoilla. Näin alueella pystyttiin puuttumaan huumausaineiden käyttöön, hallussapitoon ja myyntiin.

Ryhmänjohtajilla oli yhteinen näkemys, että huumausaineiden valvonta katukuvassa on heikentynyt vuoden 2013 joulukuun jälkeen, kun eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisun julkaisun jälkeen poliisi on pidättäytynyt toiminnasta. Haastateltu ryhmänjohtaja 1 kertoi, että tilanne on vuosittain mennyt huonompaan suuntaan, sillä kiinnijäämisriski katukuvassa julkisesta huumeiden käytöstä ja huumeiden myymisestä on laskenut.

Haastateltu ryhmäjohtaja 2 kertoi, että päältä hakemista ei laitoksen alueella suoriteta, paitsi yksittäisissä tilanteissa erinäisissä tilaisuuksissa ja rajanylityspaikoissa. Ennen poliisihallituksen ohjeistusta huumeiden päältä

haistelua tehtiin joka työvuorossa. Ryhmänjohtaja näki, että huumeiden kokeiluun pystyttiin puuttumaan hyvin aikaisessa vaiheessa, ja täten oli mahdollisuus vaikuttaa nuorten toimintaan ennalta estävästi.

Haastateltu ryhmänjohtaja 1 näki, että ei olisi mitään syytä miksi rahakoiraa ei voisi käyttää päältä hakemiseen lainsäädännön sallimissa paikoissa ja tilaisuuksissa kaikkien niiden aineiden ja välineiden löytämiseksi, joiden tunnistamiseen koirat ovat koulutettuja. Hän näkee koiran työvälineenä, joka helpottaa ja tehostaa poliisin työtä. Hän näkee, että poliisimies on se, joka tekee oman kokonaisarvostelun perusteella ratkaisun siitä, onko toimivallan perusteella tarvetta henkilöntarkastukselle, koiran merkkauksen jälkeen.

4.3 Komisaarien haastattelut

Opinnäytetyötämme varten lähetimme sähköpostin välityksellä haastattelukysymykset jokaisen poliisilaitoksen poliisikoiratoiminnasta vastaaville päällystötason konstaapeleille. Haastattelut toimitettiin kaikki käyttäen opinnäytesuunnitelman mukaista haastattelurunkoa, joka välitettiin haastateltaville sähköpostin välityksellä. Päädyimme tähän haastattelumalliin, sillä halusimme haastatteluilla saada itsellemme mahdollisimman monelta eri poliisilaitoksen alueelta näkökulmia, joita voimme vertailla toisiinsa.

Haastatteluiden avulla saimme selville, että rahakoirien määrä laitoksilla vaihtelee suurestikin. Haastateltavan komisaari 1:n poliisilaitoksen alueella työskentelee 3 rahakoiranohjaajaa. Komisaari 2:n laitoksen alueella työskentelee yksi rahakoira, ja haastateltava mainitsi, että pääsääntöisesti poliisilaitosten alueella työskentelee yksi rahakoira ohjaajansa kanssa. Komisaari 3:n laitoksen alueella työskentelee myös 1 rahakoira, joka on myös erikoiskoulutettu erikoishuumekoiraksi, mutta koira on vielä koulutusvaiheessa. Haastatellun ylikonstaapelin poliisilaitoksen alueella on töissä 2 rahakoiraa ohjaajineen.

Kaikkien poliisilaitosten koiratoiminnasta vastaavilta henkilöiltä kysyttiin, mikä on heidän laitoksensa linjaus päältä hakemisen suorittamiseen huumekoiraa / rahakoiraa käyttäen. Päällystövastaavien linjaukset poliisiasemoittain olivat yhtenäisiä, ja erosivat todellisuudessa vain vastauksien muodoissa.

Jokaisen haastateltavan poliisilaitoksen alueella poliisikoirilla toimitettava päältä hakeminen perustuu poliisilain 2:12a§, jonka mukaan poliisimiehellä on oikeus tarkistaa tapahtumissa ja erinäisissä tilaisuuksissa olevien, sieltä poistuvien, sinne saapuvien tai sen läheisyydessä oleskelevien päältä, onko heidän hallussaan tapahtumalle vaaraa aiheuttavaa välineistöä tai laittomaksi luokiteltua materiaalia.

Haastateltu komissaari 2 kertoi, että poliisihallituksen asiakirjan 2020/2013/2315 julkaisun jälkeen poliisihallinnossa pidättäytyttiin huumausaineiden katuvalvonnasta. Pidättäytymisen jälkeen poliisihallitus oli esittänyt sisäasiainministeriölle asiakirjan 2020/2013/5215, jolla poliisihallitus oli halunnut ministeriötä ryhtymään lainsäädännöllisiin selkeyttäviin toimiin, jotta toiminnasta pidättäytyminen voitaisiin saada lopetukseen. Vasta vuonna 2017 hallituksen esityksen 37 kautta saatiin päältä hakemiselle esitettyä selkeät perustelut ja reunaehdot. Lakitasolla asia konkretisoitiin poliisilain 2:12a§ muodossa.

Haastatelluista komisaareista kaikki olivat sitä mieltä, että nykyistä lainsäädäntöä ei tarvitse muuttaa, ja lainsäädäntö antaa tarpeelliset puitteet toiminnalle. Haastateltu komissaari 2 mainitsi, että heidän laitoksensa alueella toimitaan lainsäädännön edellytysten mukaan, eikä poliisilaitos voi antaa siitä poikkeavia linjauksia.

Ylikonstaapelin haastattelussa ilmeni, että hänen mukaansa lainsäädäntöä pitäisi muuttaa, sillä nykyisen säädännön mukaan toimiminen ei anna mahdollisuutta tehokkaaseen ja tuloksekkaaseen toimintaan päivittäisessä poliisityössä.

5 Johtopäätökset ja pohdinta

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää Suomen poliisin nykyinen käytäntö, rahakoirien käyttämisestä huumausaineiden päältä hakemisessa. Suomen laista saimme selville, missä poliisikoiria voidaan käyttää ja haastatteluista saimme toivomiamme vastauksia itse käytännöstä koirien käyttämisestä. Tässä kappaleessa käsittelemme johtopäätöksiämme aiheesta sekä lopuksi arvioimme itseämme, miten onnistuimme tekemään tämän työn.

5.1 Johtopäätökset

Tekemiemme haastatteluiden perusteella lain muutoksen jälkeen, missä poliisilakiin lisättiin 2:12a§, on ollut yhdenmukaistava ja selkeyttävä vaikutus valvontatoimintaan. Laissa kerrotaan tarkasti, missä poliisikoiraa saa käyttää, joten se ei ole ongelma. Haastatteluiden perusteellakin on pääteltävissä, että poliisissa ollaan sitä mieltä, että poliisikoiraa, oli se sitten huumekoira tai rahakoira, voidaan käyttää päältä hakuun lain sallimissa paikoissa. Suurimman osan haastatteluihin vastanneiden mielestä lakia ei tarvitse myöskään muuttaa tähän asiaan liittyen.

Käsityksemme aiheesta on tätä työtä tehdessä tarkentunut. Mielestämme ei pitäisi nähdä ongelmana poliisikoiran (huume- tai rahakoiran) käyttämistä päältä hakemisessa. Laissa kerrotaan missä koiraa voidaan käyttää ja haastatteluvastaustenkin perusteella, se on yksittäisten poliisien päätös, tarkastetaanko joku henkilö koiran tekemän merkkauksen perusteella vaiko ei. Haastatteluvastauksissa mainitun kohdehenkilöiden puhuttamisien avulla vältytään siltä, että henkilö, joka ei ole syyllistynyt mihinkään rikokseen, joutuisi minkään pakkokeinon kohteen alaiseksi. Tämän lisäksi haastatteluista kävi ilmi, että koira pystyy haistamaan huumausaineita pitemmän matkan päästä kuin rahaa, joten koiraa ei tarvitse viedä niin lähelle kohdehenkilöä ja näin ollen ei ole niin suurta vaaraa, että koira haistaisi huumausaineiden sijasta rahan.

Nykyisen lainsäädännön, ohjeistusten ja linjausten, sekä tekemiemme haastatteluiden perusteella rahakoiran tai huumekoiran käyttämistä huumausaineiden päältä haussa ei koeta ongelmalliseksi, kun se suoritetaan poliisilain 2:12a§:ssä määritellyissä paikoissa.

Oltaessa erinäisten tilaisuuksien ulkopuolella tulee mietittäväksi mitä muita keinoja poliisilla on päältä hakemisen suorittamiseen koiraa käyttäen. Oman tulkintamme mukaan ainoat perusteet päältä hakemiselle julkisella alueella koiraa käyttäen on oltava aina rikosepäilyyn perustuvia. Toimenpiteet, joita poliisi voi käyttää päältä haun aloittamiseksi ovat pakkokeinolain mukaiset henkilöntarkastus ja henkilönkatsastus.

Jos päältä hakua halutaan alkaa toimittamaan pakkokeinolain 8:31 henkilöntarkastuksen puitteissa täytyy taustalla olla rikosepäily. Perustuslain suojaamat koskemattomuuden ja omaisuuden suoja tulevat silloin uhatuksi, mutta toimivaltaisena säännöksenä henkilöntarkastus mahdollistaa poliisille perusoikeuksiin puuttumisen. Jos henkilöä epäillään jo valmiiksi rikoksesta, voidaan koiraa käyttää henkilöntarkastuksessa rikosepäilyn vahventamiseen. Henkilölle saa tällöin suorittaa henkilöntarkastuksen, sillä taustalla on poliisin tehtävä ja poliisilla on toimivaltasäännös, jonka puitteissa toimia.

Hallituksen esityksessä 37/2017 oli katsottu, että poliisilain 2:12a§ lisäyksen myötä saatiin poliisin tilaisuuksia koskevaa valvonta- ja tarkastustoimintaa selkeyttävä ja yhdenmukaistava vaikutus. Tällä muutoksella poistettiin epäselvyyksiä siitä, missä tilanteessa poliisimiehellä on oikeus toimittaa turvallisuustarkastus. Vaikutuksissa on kerrottu myös, että laittomasti hallussa olevien huumausaineiden valvonnan tehostaminen korostuu huomattavasti koiran käytön myötä.

Poliisilain muutoksen myötä on myös nähty, että se tuo paremmat edellytykset järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen tapahtumissa. Me katsomme henkilökohtaisesti hallituksen esityksessä esitettyjen perusteluiden mukaisesti, että kyseisten tarkennusten tuominen myös huumausaineiden ja vaarallisten aineiden hallussapidon valvontaan julkisella paikalla poliisin toimivaltasäännösten puolesta korostaisi yleisen järjestyksen ja turvallisuuden valvontaa, sekä tehostaisi rikosten ennalta estämistä.

5.2 Itsearviointi

Käyttämämme menetelmä haastatteluiden toteutuksessa, eli sähköpostin välityksellä haastattelu, tuntui järkevältä, koska haastateltavien määrä oli niin

suuri. Ajattelimme, että näin säästäisimme aikaa siinä, ettei tarvitsisi matkustaa ympäri Suomea haastattelemassa kaikkia kasvotusten. Jälkeenpäin ajatellen olisi ehkä voinut olla parempi toteuttaa haastattelut kasvotusten. Kasvotusten haastattellessamme olisimme voineet paremmin ohjata haastattelun kulkua sekä saada sellaisia vastauksia, mitkä olisivat ehkä vielä paremmin vastanneet niihin kysymyksiin, mitä halusimme kysyä. Voi olla, että lähettämämme haastattelukysymykset, eivät olleet riittävän hyvin muotoiltuja, jotta olisimme saaneet vastauksia, joihin pyrimme. Voi olla, että jos olisimme toteuttaneet haastattelut kasvotusten, olisimme ehkä saaneet enemmän haastatteluja suoritettua verrattuna siihen, kuinka monta haastatteluvastausta saimme sähköpostia käyttäen. Sähköpostin välityksellä haastattelemisen on siinä mielessä riski, että lähettämämme haastattelukysymykset ovat voineet hukkuu muiden sähköpostien joukkoon, taikka sitten henkilöt, joita halusimme haastatella, vain unohtivat vastata niihin.

Saamiemme haastatteluvastausten vähäisyyden takia, emme kuitenkaan saaneet aivan niin suurta otantaa työhömmme, kuin olimme halunneet. Haastatteluvastausten laatu vaihteli myös suuresti. Jotkin vastaukset olivat asiallisia ja hyvin perusteltuja ja jotkin vastaukset käsittelivät kysymyksiemme lisäksi niihin vastanneen tuntemuksia tätä aihetta kohtaan. Osa vastauksista oli myös valitettavan suppeita, mikä ei ollut meidän kannaltamme kovin toivottavaa.

Tästä huolimatta onnistuimme mielestämme saamaan hyvän kuvan Suomen poliisin käytännöstä rahakoiran käyttämisestä huumausaineiden päältä hakuun. Vaikka olisimmekin saaneet haastattelukysymyksiimme vastauksia jokaiselta Suomen poliisilaitokselta, uskomme, että tutkimuksemme lopputulos olisi sama kuin mitä se on nyt. Tämä johtuu siitä, että poliisin toiminta perustuu lakiin ja niin kuin haastatteluistamme saimme selville, niin poliisin koiratoiminta perustuu myös lakeihin, eikä erillisiä poliisilaitoskohtaisia toimintamalleja voi tässäkään tapauksessa olla.

Tehdessämme tätä opinnäytetyötä, motivaatiomme vaihteli suuresti laidasta laitaan. Alussa olimme innokkaita ottamaan asiasta selvää ja työskentelimme yhdessä. Opinnäytetyön tekemisen alkupuolella asuimme lähellä toisiamme, joten yhdessä työskentely oli helppoa ja se sujui hyvin. Jossain vaiheessa iski ehkä

ahdistus siitä, että vielä on paljon tekemistä työn osalta ja motivaatiokin opinnäytetyön tekemiseen pieneni. Myös lähettämiimme haastattelukysymyksiin saatujen vastausten määrä sekä niiden saamiseen kulunut aika söi hieman motivaatiota. Välillä tuntui, että emme saa ainuttakaan vastausta ja työn tekeminen tyssää kokonaan. Tämän lisäksi muutimme eri paikkakunnille, joten fyysisesti samassa paikassa työskentely ei enää onnistunut ja uskomme, että tämä osaltaan pitkitti työn edistymistä. Näin jälkempäin ajateltuna, tiedämme, että olisimme voineet olla tehokkaampia tämän työn tekemisen suhteen, esimerkiksi siten, että olisimme tarkoin suunnitelleet ja tehneet aikataulun itsellemme, että mitä kumpikin meistä tekee ja mihin mennessä se tulee olla tehtynä. Tällaista meillä ei oikein missään vaiheessa ollut, vaan enemmänkin juttelimme tekstiviestien välityksellä, että mitä pitäisi tehdä. Näin ollen työn tekeminen oli osittain todella hidasta. Opinnäytetyön tekemisen aikatauluttaminen olikin siis ehkä se meidän suurin ongelmamme, minkä vuoksi työn saaminen valmiiksi kesti mielestämme turhan kauan.

Kaikesta huolimatta tämän opinnäytetyön tekeminen on ollut kuitenkin positiivinen kokemus. Olemme saaneet lisää tietämystä kyseisestä aiheesta sekä samalla ehkä hieman kehittyneet tiedonhakijoina. Tämä opinnäytetyö oli meidän molempien ensimmäinen, joten pieniä kömmähdyksiä oli matkanvarrella, mutta niistäkin opittiin. Olemme myös oppineet sen, mitä tämän laajuisen työn tekeminen vaatii ja jos tulevaisuudessa vastaavanlaisen työn tekeminen tulee eteen, sujuu se varmasti kivuttomammin ja nopeammin.

Lähteet

Alasuutari, Pertti 2011, Laadullinen Tutkimus 2.0. Tampere, Vastapaino. Luettu 5.4.2020. Luettavissa:

<https://www.ellibslibrary.com/fi/book/978-951-768-385-2>

Byckling, Riikka 2013. Opinnäytetyö: Rahakoiratoiminta Suomessa.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998, Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere, Vastapaino. Luettu 17.4.2020. Luettavissa:

<https://www.ellibslibrary.com/fi/book/978-951-768-035-6>

Gerritsen, Resi & Haak, Ruud 2015. K9 Scent Training: A Manual for Training Your Identification, Tracking and Detection Dog (K9 Professional Training Series)

Haikansalo, Anu & Korander, Timo 2017. Opinnäytetyöohje, opinnäytetyön prosessi, toteutus ja arviointi poliisi (AMK) tutkinnossa

Hallituksen esitys eduskunnalle poliisilain 2 luvun muuttamisesta HE 37/2017

Husa, Jaakko & Mutanen, Anu & Pohjalainen, Teuvo 2015. Kirjoitetaan Juridiikkaa.

Komisario 1 sähköpostihaastattelu, vastaukset saapuneet 09.05.2019.

Komisario 2 sähköpostihaastattelu, vastaukset saapuneet 09.05.2019

Komisario 3 sähköpostihaastattelu, vastaukset saapuneet 10.05.2019

Mäkinen, Tommi, 2016. Pelon Haju.

Ounila, Miikka henkilöhaastattelu, 2018

Pajuoja, Jussi. eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ratkaisu Dnrot 18740/4/13, 2061/4/13, 2186/4/13, 2187/4/13 ja 2189/4/13. 29.11.2013

[http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw.cgi/trip/?\\${APPL}=ereopaa&\\${BASE}=ereopaa&\\${THWIDS}=0.0/1585299660_4331&\\${TRIPPIFE}=PDF.pdf](http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw.cgi/trip/?${APPL}=ereopaa&${BASE}=ereopaa&${THWIDS}=0.0/1585299660_4331&${TRIPPIFE}=PDF.pdf)

Pakkokeinolaki (22.7.2011/806)

Perustuslaki (11.6.1999/731)

Poliisiammattikorkeakoulu poliisikoiralaitos. Luettu 2019. Luettavissa:
<https://poliisikoiralaitos/poliisikoiranohjaajat>

Poliisiammattikorkeakoulu poliisikoiralaitos. Luettu 2019. Luettavissa:
<https://www.polamk.fi/poliisikoiralaitos/poliisikoirat>

Poliisihallitus 2015. Poliisikoiran käyttö räjähteiden, ampuma-aseiden, pyroteknisten aineiden ja huumausaineiden etsinnässä.

Poliisikoiranohjaaja 1 sähköpostihaastattelu, vastaukset saapuneet 21.05.2019

Poliisikoiranohjaaja 2 sähköpostihaastattelu, vastaukset saapuneet 24.05.2019

Poliisikoiranohjaaja 3 sähköpostihaastattelu, vastaukset saapuneet 18.06.2019

Poliisilaki (22.7.2011/872)

Rantaeskola, Satu 2014. Pakkokeinolaki - kommentaari.

Poliisiammattikorkeakoulu

Ryhmänjohtaja 1 sähköpostihaastattelu, vastaukset saapuneet 13.05.2019

Ryhmänjohtaja 2 sähköpostihaastattelu, vastaukset saapuneet 21.05.2019

Sutela, Marja & Määttä, Tapio & Myrsky, Matti 2003. Ohjeita oikeustieteellisen tutkielman laatimiseen. Joensuun yliopisto.

Tekniikanmaailma 2017, luettu 31.10.2018. Luettavissa:

<https://tekniikanmaailma.fi/kemisti-selvitti-mita-hajuja-rahaan-tarttunut-juusto-vasta-alkua/>

Valtioneuvosto 2017, luettu 01.11.2018. Luettavissa:

https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1410869/poliisille-mahdollisuus-kattavampiin-turvallisuustarkastuksiin-tilaisuuksissa-ja-tapahtumis-1

Wall Street Journal 2017, luettu 31.10.2018. Luettavissa:

<https://www.wsj.com/articles/a-chemist-has-captured-the-worlds-most-elusive-fragrancethe-smell-of-dollar-bills-1484754108>

Kysymykset poliisilaitosten koiratoiminnan vastaaville henkilöille

- Mikä on virkanimikkeenne, missä olette töissä ja kuinka kauan olette toimineet poliisilaitoksen koiratoiminnan vastaavana henkilönä?
- Oletteko itse toimineet koiranohjaajana ennen, ja mikä on teidän työhistorianne?
- Kuinka monta rahakoiraa laitoksenne alaisuudessa työskentelee?
- Mikä on poliisilaitoksenne linjaus tällä hetkellä päältä hakemisen suorittamiseen
 - huumekoiralla / rahakoiralla?
- Pitäisikö linjausta muuttaa teidän mielestänne, ja miksi?
- Kuinka tarkkaan tiedätte poliisihallituksen linjauksen päältä hakemiseen julkisilla paikoilla?
- Onko teidän linjauksenne tehty poliisihallituksen linjauksen mukaisesti?

Kysymykset rahakoiranohjaajille

- Mikä on virkanimikkeenne, missä olette töissä ja kuinka kauan olette toimineet rahakoiranohjaajana?
- Onko sinun koirasi koulutettu rahakoiraksi huumekoulutuksen yhteydessä, vai sen jälkeen?
- Miten määrittelisitte itse päältä hakemisen?
- Mikä on oma näkemyksenne siihen, pystyykö rahakoiralla suorittamaan huumausaineiden päältä hakemista?
- Oletteko toimittaneet huumausaineiden päältä hakua rahakoiralla / huumekoiralla?
- Mitä ongelmakohtia näette tulevan vastaan, kun rahakoiraa käytetään päältä hakemiseen?
- Minkälaiset ohjeistukset teidän laitoksellanne on päältä hakemisen suorittamiseen julkisella paikalla?
- Jos päältä hakeminen on kielletty rahakoiralla, pitäisikö omasta mielestäsi sen olla sallittua ja miksi?
- Jos lähtisitte itse suorittamaan nyt päältä hakemista rahakoiralla yleisellä paikalla,
 - miten perustelisitte sen?